



**Міністерство освіти і науки України
Державний заклад «Південноукраїнський національний
педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»
Соціально-гуманітарний факультет
Кафедра загальної та диференціальної психології**

«АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ПСИХОЛОГІЇ: ТЕОРІЯ, ДОСВІД, ПРАКТИКА»

**ЗБІРНИК НАУКОВИХ СТАТЕЙ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
24-25 квітня 2025 року**

Одеса

2025

УДК 159.9: 37.015.3

А 43

Друкується за ухвалою Вченої ради Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського» (протокол № 16 від 29.05.2025 року)

А 43 Актуальні проблеми сучасної психології: теорія, досвід, практика / Збірник матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 24-25 квітня 2025 року) / за ред. М.Й.Казанжи. Одеса: Університет Ушинського, 2025. 718 с.

Редакційна колегія: Казанжи М.Й., доктор психологічних наук, професор; Саннікова О.П., доктор психологічних наук, професор; Дідух М.Л., доктор психологічних наук, доцент; Водолазська О.О., кандидат психологічних наук, доцент; Бринза І.В., кандидат психологічних наук, доцент; Борисова О.О., кандидат юридичних наук, доцент; Василенко І.А., кандидат психологічних наук, доцент; Ульянова Т.Ю., кандидат психологічних наук, доцент; Черножук Ю.Г., кандидат психологічних наук, доцент; Оріщенко О.А., кандидат психологічних наук, доцент.

Збірник призначений для фахівців у галузі психології, наукових дослідників і практиків, викладачів закладів вищої освіти, педагогів і вихователів, докторантів, аспірантів та студентів. Рекомендації щодо впровадження результатів конференції полягають у підвищенні обізнаності науковців, викладачів і аспірантів щодо наслідків та перспектив становлення особистості у невизначеному світі та можливостей практичного використання досягнень загальної психології, психології особистості, історії психології тощо в сучасних умовах освіти та науки.

Матеріали опубліковано в авторській редакції. Відповідальність за достовірність викладеного матеріалу покладено на авторів статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії.

ISBN 978-617-7757-40-4

©Автори статей, 2025
© Університет Ушинського

2025

2. Курова А. В., Крюкова М. А. Загальна психологія: навч.-метод. посібник (для студентів факультету психології, політології та соціології НУ «ОЮА» – Вступ до спеціальності). Одеса: Фенікс, 2019. 53 с.

3. Чебикін О.Я., Кленчу А.М. Психологія атрактивності дівчини: монографія. Одеса: Видавець М.П.Черкасов, 2012. 271 с.

4. Maryanne L. Fisher, Martin Voracek. The shape of beauty: determinants of female physical attractiveness. *Journal of cosmetic dermatology*. 2006. № 2. P.190-194.

УДК 159.922/.923:159.9.072(045)

Ченчик О.М.,

здобувачка другого (магістерського) рівня вищої освіти за спеціальністю 053 Психологія,
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського»

САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ ОСІБ, ЩО ВІДРІЗНЯЮТЬСЯ СУВЕРЕННІСТЮ ПСИХОЛОГІЧНОГО ПРОСТОРУ

Анотація. В статті представлено результати теоретико-емпіричного дослідження індивідуально-психологічних особливостей самоактуалізації осіб, що відрізняються суверенністю психологічного простору. Емпіричним шляхом виділені групи досліджуваних з різним рівнем суверенності та досліджено індивідуально-психологічні особливості схильності до самоактуалізації їх представників. Доведено, що суверенні особи мають прагнення до максимально

повного розкриття та реалізації власного особистісного потенціалу, досягнення самореалізації, мають адекватну самооцінку та прислуховуються до власних бажань; несуверенні особи демонструють відсутність прагнення до самореалізації, невпевненість у собі; проте виявлено здатність несуверенних досліджуваних встановлювати щирі та гармонійні міжособистісні стосунки.

Ключові слова: суверенність, психологічна суверенність, суверенність психологічного простору, психологічне благополуччя, самоактуалізація.

Abstract. The article presents the results of a theoretical and empirical study of the individual psychological characteristics of self-actualization in individuals differing in the level of psychological space sovereignty. Based on empirical data, groups of respondents with varying levels of sovereignty were identified, and their predisposition to self-actualization was analyzed. The findings confirm that sovereign individuals demonstrate a strong aspiration toward the full realization of their personal potential, the pursuit of self-fulfillment, adequate self-esteem, and sensitivity to their own desires. In contrast, non-sovereign individuals tend to lack motivation for self-realization and exhibit low self-confidence; however, they show the ability to form sincere and harmonious interpersonal relationships.

Keywords: sovereignty, psychological sovereignty, sovereignty of psychological space, psychological well-being, self-actualization.

Актуальність досліджуваної проблеми зумовлена, тим, що у сучасному суспільстві, де міжособистісні взаємодії відіграють надзвичайно важливу роль, суверенність особистості постає як ключовий чинник збереження індивідуальності та забезпечення психологічного благополуччя. Це поняття відображає здатність індивіда підтримувати власний психологічний простір – простір внутрішнього спокою, свободи та автономії.

В психологічній літературі суверенність (право власності на самого себе) характеризується як здатність розуміти моральні й власні природні потреби та відстоювати їх, бажання існувати та виражати себе в межах власних психологічних границь і цінностей та не допускати неправомірного втручання з боку інших [2].

Психологічна суверенність – це здатність особистості усвідомлено контролювати, захищати і розвивати свій психологічний простір, чітко визначаючи межі свого «Я», з повагою ставлячись до кордонів інших та здатністю до діалогу з оточуючими [8].

Треба відзначити, що особистість, яка наділена психологічною суверенністю має спромогу встановлювати межі свого «Я» та, головне, «не Я», що є дуже важливим для взаємодії особистості зі світом інших людей, відчуваючи себе при цьому впевнено та незалежно від оточуючих [4].

Згідно з визначенням, наведеним у психологічній енциклопедії, самоактуалізація трактується як «прагнення людини до найповнішого виявлення та

розвитку своїх можливостей»[6].

Поняття «самоактуалізація» вперше активно почали досліджувати А.Маслоу та К.Роджерс у межах гуманістичної психології, їхні погляди в подальшому вплинули на міркування Р.Ассаджолі, А.Адлера, К.Юнга, Е. Еріксона, Е.Фромма та ін. Останнім часом проблема самоактуалізації активно досліджується й українськими науковцями (І.Бех, М.Гриньова, Н.Дідик, А.Іващенко, С.Максименко, В.Татенко, Д.Шутько, Т.Яценко та інші) [1].

У сучасних умовах складно визначити єдину феноменологію самоактуалізації, оскільки вона розглядається у взаємозв'язку з такими процесами, як самореалізація, саморозвиток, самовдосконалення та іншими категоріями із префіксом «само», що у своїй сукупності уточнюють і розширюють розуміння цього явища. Водночас, узагальнюючи наукові підходи, можна стверджувати, що самоактуалізація – це складний, багатоаспектний процес втілення потенційних можливостей і здібностей особистості у конкретні результати діяльності. Вона репрезентує найвищий рівень прояву духовного і творчого потенціалу, прагнення до всебічного розкриття особистісних можливостей, а також безперервну реалізацію внутрішніх ресурсів, що супроводжується прагненням до внутрішньої єдності, інтеграції та синергії. Самоактуалізація є природною, універсальною характеристикою кожної особистості [1; 5; 7; 9; 10; 11].

К.Роджерс у своїй книзі «Становлення особистості. Погляд на психотерапію» зазначає, що

самоактуалізація це головна рушійна сила життя, яка визначає весь процес психотерапії. Це прагнення, яке властиве на протязі всього людського життя, – бажання розширюватися, ставати незалежним, розвиватися, зріти. Це тенденція проявляти та використовувати всі можливості організму настільки, щоб вони сприяли зміцненню та розширенню власного «Я». Також він наголошував, що прагнення до самоактуалізації присутнє в кожній особистості [11].

Зовнішні обставини можуть як сприяти процесу самоактуалізації особистості, так і ускладнювати його. Суверенність розглядається як одна з ключових умов та підґрунтя для реалізації самоактуалізаційного потенціалу, оскільки вона забезпечує внутрішню свободу, узгодженість із собою, самостійність життєвих виборів та усвідомлену відповідальність. Психологічна (особистісна) суверенність надає індивіду можливість контролювати, зберігати та розвивати власний психологічний простір, основою якого є здатність до успішної автономної поведінки – необхідної передумови для досягнення самоактуалізації [3].

Стан психологічного простору, цілісність його меж є індикаторами психічного здоров'я особистості. Порушення цілісності цього простору зумовлює виникнення різних дисфункційних порушень, що істотно перешкоджають процесу самоактуалізації [3].

Метою цього повідомлення є обговорення результатів емпіричного дослідження самоактуалізації осіб, що відрізняються суверенністю психологічного простору.

Методи дослідження. Для діагностики показників суверенності нами було використано опитувальник «Суверенність психологічного простору» (С.К.Нартова-Бочавер); для вивчення самоактуалізації особистості було використано «Самоактуалізаційний тест» (А.Ф.Лазуркін в адаптації Н.Ф.Каліної).

Аналіз результатів емпіричного дослідження. Емпіричне дослідження проводилось на базі Державного закладу «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д. Ушинського». В дослідженні брали участь 30 магістрантів соціально-гуманітарного факультету за спеціальністю «Психологія», віком від 25 до 50 років.

Дослідження було здійснено за допомогою якісного (методи «асів» та «профілів») аналізів. Із загального числа респондентів ($n=30$) при застосуванні методу «асів» нами було виділено дві групи досліджуваних: 1) респонденти з високими значеннями загального показнику суверенності – високий рівень суверенності (С); 2) респонденти з низьким значенням загального показнику суверенності – низький рівень суверенності (Нс).

За допомогою методу «профілів» нами було вивчені індивідуально-психологічні особливості схильності до самоактуалізації осіб з рівним рівнем суверенності. На рисунку 1 представлені усереднені профілі показників самоактуалізації осіб з різним рівнем суверенності.

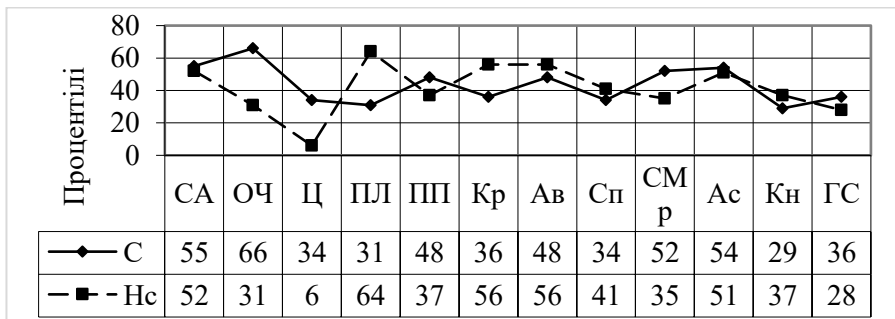


Рис. 1. Профілі показників самоактуалізації особистості з різним рівнем суверенності.

Примітка: умовні скорочення: а) *групи осіб з різною суверенністю*: С (високий рівень суверенності); Нс (низький рівень суверенності); б) *показники самоактуалізації особистості*: СА (прагнення до самоактуалізації особистості); ОЧ (орієнтація у часі); Ц (цінності); ПЛ (погляд на природу людини); ПП (потреба в пізнанні); Кр (креативність); Ав (автономність); Сп (спонтанність); СМр (саморозуміння); Ас (Аутосимпатія); Кн (контактність); ГС (гнучність у спілкуванні).

Порівняння профілів показників самоактуалізації осіб з різним рівнем суверенності (С та Нс) показало наявність статистично значущих відмінностей за такими однойменними показниками: ОЧ (орієнтація у часі); ПЛ (погляд на природу людини); Ц (цінності); Кр (креативність). В основному, ці показники є вищими у групі досліджуваних суверенних осіб (С), крім показників ПЛ (погляд на природу людини) та Кр (креативність).

У таблиці 1 представлено особливості самоактуалізації осіб з різним рівнем суверенності (С; Нс)

Таблиця 1

Особливості самоактуалізації особистості з різним рівнем суверенності

Ранг	Групи осіб з різним рівнем суверенності	
	С	Нс
1	Кн-	Ц-
2	ОЧ+	ГС-
3	СА+	ОЧ-
4	Ас+	СМр-
5	СМр+	ПЛ+

Примітка: умовні скорочення: а) *групи осіб з різною суверенністю*: С (високий рівень суверенності); Нс (низький рівень суверенності); б) *показники самоставлення особистості*: Кн (контактність); ОЧ (орієнтація у часі); СА (прагнення до самоактуалізації особистості); Ас (Аутосимпатія); СМр (саморозуміння); Ц (цінності); ГС (гнучність у спілкуванні); ПЛ (погляд на природу людини).

Ознайомившись із профілями та даними, наведеними в табл. 1, можна охарактеризувати особливості самоактуалізації осіб із різним рівнем суверенності.

Група досліджуваних з високим рівнем суверенності (С) мають малу здатність до комунікації та встановлення стійких і доброзичливих взаємин з оточенням (Кн-). Представники цієї групи усвідомлюють цінність життя «тут і тепер», здатні насолоджуватись поточним моментом, не порівнюючи

його з минулим й не знецінюючи очікуванням майбутніх досягнень (ОЧ+). Вони прагнуть до максимально повного розкриття та реалізації власного особистісного потенціалу, досягнення самореалізації як форми задоволення потреби в самоактуалізації – через прагнення втілити свої здібності й таланти (СА+). Суверенні особи мають стійку адекватну самооцінку, яка базується на добре усвідомленій «Я-концепції» (Ас+), вони чутливі і сензитивні до власних бажань і потреб, вільні від психологічного захисту, що відмежовує особистість від її сутнісної природи; не схильні підміняти власні смаки й оцінки зовнішніми соціальними стандартами (СМр+).

Група досліджуваних з низьким рівнем суверенності (Нс) не поділяють або знецінюють фундаментальні цінності, зокрема такі як: істина, добро, краса, цілісність, справедливість, унікальність та самодостатність (Ц-); мають ознаки ригідних осіб, які не впевнені у власній привабливості, сумніваються у тому, що можуть бути цікавими співрозмовнику та в тому, що спілкування з ними може кому-небудь приносити задоволення (ГС-). Вони невротично зациклені на минулих переживаннях, характеризуються надмірною потребою в досягненнях, підвищеною тривожністю, схильністю до підозрілості та невпевненістю у собі (ОЧ-). Проте, одночасно, показник (ПЛ+) характеризує спроможність цих досліджуваних мати основу для щирих і гармонійних міжособистісних стосунків, що включає природну симпатію та довіру до людей, чесність, неупередженість та доброзичливість.

Результати проведеного нами дослідження засвідчили, що суверенні особи (С) відрізняються прагненням до максимально повного розкриття та реалізації власного особистісного потенціалу, досягнення самореалізації, адекватною самооцінкою та повагою до власних бажань. Несуверенні особи (Нс) демонструють низьке прагнення до самоактуалізації та не впевнені у собі.

Проведене теоретико-емпіричне дослідження дозволяє зробити наступні *висновки*: емпірично виділено групи осіб з різним рівнем суверенності; доведено, що *суверенні особи* мають прагнення до максимально повного розкриття та реалізації власного особистісного потенціалу, досягнення самореалізації, мають адекватну самооцінку та прислуховуються до власних бажань; *несуверенні особи* демонструють відсутність прагнення до самореалізації, невпевненість у собі; проте виявлено здатність несуверенних досліджуваних встановлювати щирі і гармонійні міжособистісні стосунки.

Література:

1. Братаніч Б.В., Ільченко І.Г. Самоактуалізація особистості та освіта Філософські проблеми освіти. 2011. № 2. С.13-20.

2. Волинчук О.В. Сформованість психологічного простору й особистісних меж як детермінанта психологічного благополуччя студентів. *Психологія і особистість*. 2022. №2 (22).

3. Гресько В.В. Вплив особливостей психологічної суверенності та перфекціонізму на

самоактуалізацію особистості. *Гуманітарний вісник. Збірник наукових праць ДВНЗ Переяслав-Хмельницького ДПУ ім. Г. Сковороди. Д.3. Вип. 36, Т.ІІІ (19): Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання».* К.: Гнозис, 2016. С.74-82.

4. Кошлань І.Г., Лиса В.Ф. Суверенність особистості та її сімейні чинники. *Ресурси та чинники психологічного благополуччя особистості.* Одеса, 2019. С. 56-59.

5. Психологічні детермінанти професійного розвитку та самоактуалізації особистості: монографія / за ред. М.М. Кононової. Полтава, 2022. 222 с.

6. Психологічна енциклопедія / автор-упоряд. О.М. Степанов. Київ: Академ-видав, 2006. 424 с.

7. Старинська Н.В. Особливості самоактуалізації майбутніх психологів у процесі професійної підготовки. Київ: Інтерсервіс, 2015. 178 с.

8. Титаренко Т. М., Ларіна Т.О. Життєстійкість особистості: Соціальна необхідність та безпека. Київ: Марич. 2009. 103 с.

9. Ткалич М.Г. Психолого-організаційні детермінанти самоактуалізації менеджерів комерційних організацій: автореф. дис. канд. психол. наук: 19.00.10; Ін-т психології імені Г.С. Костюка АПН України. Київ, 2006. 20 с.

10. Maslow A. Self-actualizing and Beyond. In: *Challenges of Humanistic Psychology.* N. Y., 1967.

11. Rogers C. *On Becoming a Person: A Therapists View of Psychotherapy.* Boston, 1961.

Казанжи М.Й., Котовська Г.І. Особливості інтуїтивних характеристик студентів з різним типом професійної самореалізації.....	146
Калужинський Я.В. Суб'єктивне відчуття болю при посттравматичних стресових розладах внаслідок органічного ураження центральної нервової системи.....	155
Коваленко Т.В. Психологічні особливості осіб з різним рівнем нарцисизму.....	165
Козлова О. Особливості взаємозв'язку показників перфекціонізму та тривожності.....	174
Кравченко О.О. Мотиваційний аспект професійного саморозвитку особистості.....	181
Осіченко А.Д. Стратегії вирішення конфліктів подружжя різного рівня задоволеності шлюбом.....	187
Пригаріна П.А. Співвідношення параметрів психологічного здоров'я та показників життєстійкості і психологічного благополуччя особистості.....	201
Рукас Г.С. Суверенність осіб, що відрізняються особистісною зрілістю.....	209
Саннікова О.П., Домасова О.В. Факторна структура особистості успішного маніпулятора.....	218
Саннікова О. П., Терехова Н.В. Взаємозалежність показників рішимості і схильності до соціальної адаптивності.....	234
Сокол Т.В. Особливості переживання психологічного благополуччя особистості в умовах війни.....	242
Ульянова Т.Ю., Рибак Д.А. Співвідношення показників мотивації і схильності до ризику.....	251
Ульянова Т.Ю., Русавська А.П. Дослідження взаємозалежності комунікативної креативності та локусу контролю.....	263
Ульянова Т.Ю., Ткач С. Г. Співвідношення гендерного типу з тривожністю, фрустрацією, агресією та ригідністю.....	271
Ульянова Т.Ю., Черкасова Т.О. Психологічне благополуччя і парціальні позиції життєстійкості: аналіз зв'язків.....	283
Чебикін О.Я., Мішеніна А.В. Жіноча атрактивність як соціальний ресурс: особливості комунікації з жінками та чоловіками в контексті сприйняття та гендерної взаємодії.....	292
Ченчик О.М. Самоактуалізація осіб, що відрізняються суверенністю психологічного простору.....	299